

ORTADOğU GÜNDEMİ

22-28 Haziran 2020

2020

■ SURİYE GÜNDEMİ

• Uluslararası Gündemde Suriye

Rusya, Suriye’de Birleşmiş Milletler (BM) öncülüğünde yürütölen ‘savaşan tarafların, sağlık merkezleri ile insani yardım çalışmalarını hedef almalarının önlenmesini amaçlayan’ gönüllü koruma programından ayrıldığını duyurdu. Moskova’nın kararı, geçen yıl hükümet güçleri ya da Şam yönetimiyle birlikte savaşan grupların ülkenin kuzeydoğusunda 3 hastane, bir okul ve bir de çocuklar için yapılan sığınağın vurulduğunu ortaya çıkaran BM iç soruşturma raporunun yayımlanmasının ardından geldi. Rusya’nın BM Daimî Temsilcisi Vassily Nebenzia, “vekilleri aracılığıyla çeşitli muhalif grupları ve vekalet savaşı veren teröristleri kullanan tarafları, söz konusu programı istismar etmekle” suçladı. Soruşturma raporuna atıfta bulunan Nebenzia, “Verilen bilgiler doğru ve güvenilir ise çekilme kararımız sahadaki insani yardım çalışanları için bir tehdit oluşturmaz” dedi.¹

BM’ye bağlı Dünya Gıda Programı (WFP) Kıdemli Sözcüsü Elisabeth Byrs, BM Cenevre Ofisi’nden yaptığı bir açıklamada Suriye’de çatışmaların zirvesinde dahi gıda fiyatlarının hiç bu kadar yükselmediğinin altını çizdi. Ülkede gıda güvensizliği yaşayan sivillerin sayısının sadece son 6 ayda, 1,4 milyon arttığını belirtti. Byrs, Suriye genelinde toplam 9,3 milyon kişinin gıda güvensizliği yaşadığını tahmin ettiklerini aktardı Suriye’deki gıda fiyatlarının son bir yılda yüzde 200’den fazla arttığını vurgulayan Byrs, ülkedeki gıda fiyatlarının “kriz öncesi seviyelerinden” 20 kat daha fazla olduğunun altını çizdi. Byrs, iç savaş öncesi 4 bin Suriye lirasına (SL) alınan temel gıda sepetinin, şimdi ancak 76 bin Suriye lirasına alınabiliğine dikkati çekti. WFP’nin Suriye’de yıl sonuna kadar gıda yardımlarını devam ettirebilmesi için 200 milyon dolara ihtiyaç duyduklarına işaret eden Byrs, ağustosya kadar gerekli fonu sağlamamaları durumunda ülkedeki gıda yardımlarını büyük ölçüde durdurmak zorunda kalacakları uyarısında bulundu.²

ABD’nin Suriye Özel Temsilcisi James Jeffrey, ülkesinin Suriye’deki hedeflerine ilişkin değerlendirmelerde bulundu. Middle East Institute’un online konferansında konuşan Jeffrey, “Yaklaşımımızı karakterize eden bir başka şey de total zafer talep etmememiz. Esed’in hemen gitmesi gerektiğini söylemiyoruz, Esed ve hükümetinin davranışlarını değiştirmesi gerektiğini söylüyoruz. Rusların da gitmesi gerektiğini söylemiyoruz” ifadelerini kullandı. ABD’nin, Suriye’de Rusya ve İnan askerlerinin olmadığı ‘2011 öncesindeki duruma geri dönmek’ istediğini dile getiren Jeffrey, “Her zaman Rusya’nın Suriye’deki varlığına karşı çıksak da onların oradan çıkmaya zorlamak politikamız değil” dedi.³

• Suriye Rejimi

Sivillere yönelik hak ihlallerini belgeleyen Suriye İnsan Hakları Ağı (SNHR), 26 Haziran İşkence Mağdurlarıyla Uluslararası Dayanışma Günü vesilesiyle Suriye’de işkence dolayısıyla hayatını kaybedenlere ilişkin özel bir rapor hazırladı. Rapora göre, Suriye’de halk ayaklanmasının başladığı Mart 2011’den bu yana çoğu Esed rejimi tarafından olmak üzere 177’si çocuk, 63’ü kadın toplam 14 bin 388 kişi işkence nedeniyle hayatını kaybetti. “Suriye rejimi muhaliflerinden intikam almak için işkenceye başvuruyor.” denilen raporda, rejim güçlerinin zindanlarında tuttuğu kişilere 72 yöntemle fiziksel, psikolojik ve cinsel işkenceler uyguladığı bildirildi.⁴

Bu hafta içerisinde İsrail, Suriye’deki İran mevzilerini birçok kez hedef aldı. Salı günü İsrail tarafından Suriye’nin batısı, güneyi ve doğu bölgelerini hedef alan saldırılarda iki Suriye rejimi askeri ve beş İran destekli militan öldürüldü. Ardından perşembe günü kimliği belirlenemeyen uçaklar tarafından Humus vilayetindeki Palmira bölgesine yakın alanlar hedef alındı. Bu saldırıda Irak Hizbullah’ına mensup militanlar ile beraber Afganistanlı militanların da aralarında bulunduğu 10 kişi öldürüldü.⁵ İran merkezli yarı devlet bağlantılı Tasnim haber ajansı İran Devrim Muhafızları Ordusu lideri İsmail Kaani’nin Deyr ez Zor vilayetinin Irak sınırına yakın Ebu Kemal ilçesindeki İran askerlerini ziyaret ettiği bilgisini ve görüntüleri paylaştı. Kaani’nin burada İsrail ve ABD’ye karşı duracaklarını ve IŞİD’i ABD’nin kurduğunu dile getirdiğini paylaşan Tasnim haber ajansı daha sonrasında bu haberini sildi. Bu işlemden saatler sonra İsrail tarafından Ebu Kemal’e gerçekleştirilen saldırıda 6 militanın öldürüldüğü aktarıldı.⁶

Rusya tarafından yönetilen “The Fifth Corps”un Kuneytra bölgesinden militan devşirmeye başladığı aktarıldı. Son zamanlarda bu bölgeden toplanan 400 militanın Suriye rejiminden kaçan ve zorunlu askerlik görevini yerine getirmek istemeyenlerden oluştuğunu dile getirildi.⁷

• Fırat’ın Doğusu

Suriye’de terör örgütü PKK/YPG’nin işgali altındaki kamplarda yaşanan insan hakları ihlalleri BM’nin de gündeminde yer aldı. BM, sivillere yardım için uluslararası topluma çağrıda bulundu. BM İnsan Hakları Yüksek Komiseri Michelle Bachelet, terör örgütünün elindeki kamplarda insani durumdan derin endişe duyduğunu belirtti. Bachelet, Hol ve Roj kamplarında çoğunluğu IŞİD mensubu teröristlerin ailelerinden oluşan 90 bin kişinin aşırı kalabalık ortamlarda kaldığını hatırlattı. Bölgede var olan kamplarda 60’tan fazla ülkeden 58 bin çocuk, insanlık dışı ortamlarda kalmaktadır. Kamplardan ayrılmak isteyen üçüncü ülke vatandaşları zorla tutulmaktadır ve çocuklar cinsel şiddete maruz kalmaktadır.⁸

YPG yazılı bir açıklama yaparak 27-28 Haziran 2013 tarihinde ENKS tarafından Amude'de organize edilen gösterilerde YPG güçlerince açılan ateş sonucu 6 kişinin hayatını kaybetmesiyle sonuçlanan olay için özür diledi, ailelere maddi ve manevi tazminat verileceği kaydedildi. ENKS, atılan bu adıma yönelik karşı bir açıklama yaptı ve özür dilenmesinin önemli olduğunu ancak mağdur ailelerin taleplerinin hala karşılanmadığı ve olayın sorumlularının yargılanması istediğinin yerine getirilmediği bildirildi.⁹

• İdlib

İdlib bölgesinde bağımsız muhalif gruplar olan El Kaide menşeli Hurras al-Din ve Heyet Tahrir el-Şam (HTŞ) arasında çıkan çatışmalarda 10 kişi öldü. Çatışmaların Hurras al-Din örgütünün birkaç mensubunun Heyetu Tahriru'ş Şam örgütü tarafından gözaltına alınmasının ardından başladığı ifade edildi.¹⁰

İdlib'de bir süredir kendi aralarında çatışan muhalif grupların anlaşmaya vardığı bildirildi. Karşılıklı açıklamaların ve diğer muhalif grupların arabuluculuk için devreye girmesinin ardından, bölgede çatışan taraflar arasında ateşkes anlaşması imzalandığı bildirildi. Yerel kaynakların aktardığı bilgilere göre, yapılan görüşmelerin ardından HTŞ ile Hurras al-Din arasında anlaşmaya varıldı.¹¹

■ IRAK GÜNDEMİ

• Siyaset

Medya temsilcileriyle bir araya gelen Başbakan Mustafa el-Kazımi siyasi, ekonomik ve toplumsal konularda önemli mesajlar kaydetti.¹² Hükümetin kurulmasının üzerinden kısa bir zaman geçmesine rağmen koronavirüs salgını ve ekonomik çökme gibi büyük sorunlarla karşı karşıya kaldıklarını belirten Kazımi, 2003 sonrası süreçte devlet organlarını kurumsallaştırmak ve sorunlarla mücadele edebilecek düzeyde bir ekonomi inşa etme noktalarında Irak'ın yeterince gelişme gösteremediğini ifade etti.

Başbakan Kazımi'nin bazı üst düzey makamlarda değişikliklerde bulunarak Irak Ulusal Güvenlik Danışmanı Felah Feyyad'ın yerine Irak Savunma eski Bakanı Halid Ubeydi'yi göreve getirdiği iddia edildi.¹³ Ayrıca Kazımi'nin talimatıyla Sınır Kapıları Komisyonu Başkanı ile bütün sınır kapıları genel müdürlerinin görevden alındığı öne sürüldü.

BM Irak Yardım Misyonu (UNAMI) Temsilcisi Jeanine Hennis-Plasschaert ile bir görüşme gerçekleştiren Başbakan Kazımi, görüşmede hükümetinin erken seçimler için hazırlık yaptığını ancak Irak'ın siyasi istikrarı için uluslararası desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtti.¹⁴

Irak Dışişleri Bakanı Fuad Hüseyin, Başbakan Kazımi'nin ABD-İrak Stratejik Diyalog görüşmelerinin ikinci ayağı için temmuz ayının sonunda Vaşington'u ziyaret edebileceğini açıkladı.¹⁵

Irak Parlamentosu'nda yeni tip koronavirüse yakalanan milletvekili sayısının 20'ye ulaştığı belirtildi.¹⁶ Daha önce basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Irak Parlamento Başkanı Muhammed el-Halbusi, Parlamentoda 22 devlet görevlisinin koronavirüs testinin de pozitif çıktığını kaydetmişti.¹⁷

• Güvenlik

Irak Terörle Mücadele Birimi'ne bağlı güçlerin, geçtiğimiz haftalarda Yeşil Bölge'ye yönelik füze saldırılarının arkasında olduğu gerekçesiyle Bağdat'ta Ketaib Hizbullah'a ait bir karargaha gece yarısı baskın düzenlediği ve gruba mensup 14 kişinin gözaltına alındığı öğrenildi.¹⁸ Operasyonun ardından kimliği belirsiz silahlı grupların hükümet binaları ve Terörle Mücadele Birimi önünde toplanarak gözaltına alınan kişilerin salınmasını talep ettiği iddia edilirken, konuyla ilgili bir açıklama paylaşan Başbakan Kazımi'nin askeri sözcüsü General Yahya Resul ise kimsenin hukukun üstünde olmadığını vurgulayarak herkesin hukuka tâbi olduğunu ifade etti.¹⁹ Irak Ortak Operasyonlar Komutanlığı'ndan gözaltına alınan Ketaib Hizbullah mensuplarının salındığı iddialarına yönelik yapılan yazılı açıklamada bu kişilerin serbest bırakılmadığı; yıllar boyunca Irak askeri üslerini, hükümet kurumlarını ve Büyükelçilikleri hedef alan saldırılar düzenleyen grubun üyelerinin Irak Yargı Konseyi kararınca gözaltına alındığı, ayrıca gözaltılar esnasında gruba ait iki roket rampasına el konulduğu bildirildi.²⁰ Öte yandan gözaltılara dair sosyal medya üzerinden paylaşımda bulunan Ketaib Hizbullah grubunun komutanlarından Ebu Ali Askeri ise daha önce Kasım Süleymani suikastinde parmağı olduğu gerekçesiyle suçladığı Başbakan Kazımi'yi "bir kere daha ABD'li sahiplerinden talimat almakla" suçladı.

Haşdi şaabi 16.Tugay Türkmen Gücü Komutanı Ebu Tahir, Anadolu Ajansı'na verdiği demecinde 2 Haziran'da Kerkük, Selahaddin ve Diyala vilayetleri arasındaki IşİD unsurlarına yönelik başlatılan "Irak'ın Kahramanları" operasyonunun üçüncü aşamasının başladığını açıkladı.²¹ Operasyonun bahsi geçen üç vilayetteki 1000 kilometrelik alanda bulunan tüm kırsal bölgeleri kapsayacağı ve bu bölgeleri terör unsurlarından temizleyeceğini belirten Tahir, operasyona Irak ordusu ve Irak federal polis güçlerinin yanı sıra Irak Hava Kuvvetlerinin ve Haşdi şaabi bünyesindeki Türkmen gücünün de katıldığını ifade etti.

Türkiye Dışışleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy, yayınladığı yazılı açıklamada "Irak'ın da istikrarını, güvenliğini ve toprak bütünlüğünü tehdit eden PKK terör örgütüyle mücadelede Irak'ın Türkiye'yle iş birliği ve uyum içerisinde hareket etmesini beklediğimizi bir kez daha hatırlatmak isteriz." ifadelerini kullandı.²²

• Ekonomi

IKBY Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani başkanlığındaki heyetin Bağdat'ı ziyaret ederek Maliye Bakanı Ali Allavi başkanlığındaki Irak heyetiyle Erbil ile Bağdat arasındaki mali sorunları masaya yatırdığı öğrenildi.²³ Heyetler arası görüşmede petrol, enerji, sınır kapıları, gelirler ve IKBY'nin mali hak ve yükümlülükleri konularının ele alındığı ifade edildi. IKBY heyetinin bu görüşmeden sonra Cumhurbaşkanı Berham Salih'le de temaslarda bulunduğu kaydedilirken, görüşmede Berham Salih'in, Erbil ile Bağdat arasındaki sorunların anayasal bir çerçevede çözüme kavuşması gerektiğini vurguladığı belirtildi.

Irak Parlamentosu, mali kriz nedeniyle hükümete yerli ve yabancı kaynaklardan borç alma yetkisi vermeyi öngören yasa tasarısını oy çokluğu ile kabul etti.²⁴ Kabul edilen yasa kapsamında Kazimi hükümetinin ülke içi kaynaklardan 13 milyar dolar, dış kaynaklardan ise 5 milyar dolara kadar borçlanma yetkisi elde ettiği kaydedildi.

• Sağlık ve Sosyal Hayat

Irak'ta geçtiğimiz hafta bir günde 2437 kişinin Covid-19 testinin pozitif çıkmasıyla yeni tip koronavirüs salgınının başlangıcından bu yana ülkede 24 saat içinde gözlemlenen en fazla vaka sayısı aşılmış oldu.²⁵ Irak Sağlık Bakanlığı'ndan paylaşılan son verilerin ışığında Irak'ta toplam koronavirüs vaka sayısının 43 bin 252'ye, virüs nedeniyle hayatını kaybeden insan sayısının ise 1660'a yükseldiği duyuruldu. Virüsü yenerek sağlığına kavuşan insan sayısının ise 19 bin 938'e ulaştığı kaydedildi.²⁶

Bağdat Valisi Muhammed Ata, koronavirüs salgınının önüne geçmek için başkentte tam zamanlı sokağa çıkma yasağı uygulanması çağrısında bulundu.²⁷ Bağdatlıların tedbirlere bağlı kalması durumunda tam zamanlı sokağa çıkma yasağının salgının önüne geçilmesinin tek yolu olduğunu vurgulayan Ata, Bağdat gibi büyük bir vilayette sokağa çıkma yasağı kararının hükümet tarafından verilmesi gerektiğini ifade etti.

■ TÜRKMEN GÜNDEMİ

• Siyaset

Irak Parlamentosunda bulunan Türkmen milletvekilleri, 24 Haziran'da parlamentonun düzenlediği oturumda Başbakan Mustafa Kazimi'nin Türkmenlere bakanlık verilmesi amacıyla oluşturulması planlanan Devlet Bakanlığı'nın oluşturulmayarak Türkmen bir ismin bakan olarak atanmamasına tepki gösterdi.²⁸ Irak Türkmen Cephesi (ITC) Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşat Salih yaptığı açıklamada, Kazimi'nin 24 Haziran'daki oturumda Türkmen bir bakanı atamasını beklediklerini fakat Kazimi'nin bu beklentiyi yerine getirmeyerek kendisine siyasi taraflardan yapılan baskılar sonucu Türkmen bir bakanı atamadığını bildirdi.

Oturum öncesinde Parlamento Başkanı Muhammed Halbusi ile görüştiklerini, görüşmede Halbusi'nin bakanlık için olumlu yaklaşarak Kazımı'ye Türkmen bir bakanın atanması gerektiğini söylediğini vurgulayan Salihi, Kazımı'nın söz konusu atamayı yapmayarak tarihi bir sorumluluğun altında kaldığını açıkladı. Salihi ayrıca, talep etmeleri halinde Sünni veya Şii kotasından bir Türkmen bakanın rahatlıkla atanabileceğini fakat mezhepsel atamadan uzak 'Türkmen' kimliğiyle bir atamanın hükümet tarafından gerçekleştirilmesinin önüne geçildiğini aktardı.²⁹

Türkmeneli İşbirliği ve Kültür Vakfı Başkanı Dr. Turhan Ketene, son dönemlerde siyasete geri döneceğine dair iddialara cevap verdi.³⁰ Mevcut görevinde siyasette yapabileceği hizmetlerin fazlasını yapabileme şansına sahip olduğunu belirten Ketene, siyasette yer almayı düşünmediğini ifade etti. ITC Başkanlığı, milletvekilliği veya bakanlık düşünmediğini aktaran Ketene, mevcut görevinde Türkmenleri Arapların ardından Irak'ta ikinci unsur yapabilmek için çaba göstereceğini dile getirdi.

Türkmenlere bakanlık verilmesi hususunda da açıklamalarda bulunan Turhan Ketene, halihazırda Türkmenlere verilmesi kararlaştırılan Devlet Bakanlığı'nın kabinde Türkmen bir adayın bulunması ve kamuoyunu bilgilendirmesi görevleri dışında sembolik bir anlam taşıdığını ifade etti. Ketene, bakanlık kadar bakanlığı alacak ismin de son derece önemli olduğunu, mevcut durumda bakanlık için ismi geçen adayların Türkmenlerin temsili için olumlu olmadığını bildirdi.

ITC Türkiye Temsilcisi eski Başkanı Hicran Kazancı, Türkmen siyasilerin Başbakan Mustafa Kazımı'ye sundukları adayın Türkmen toplumu tarafından istenmediğini, aynı adayın Adil Abdülmehdi döneminde de ısrarla aday olarak sunulduğunu vurguladı. Önerilen adayın Türkmen toplumu tarafından onaylanmadığı için şu ana kadar Türkmen bir bakanın Kazımı tarafından görevlendirilmediğini belirten Kazancı, bu sebeple Türkmenlere verilen bakanlığın heba edildiğini aktardı. Ayrıca Kazancı, Kazımı'ye sunulan aday veya adayların da Türkmen siyasiler tarafından Türkmen kamuoyuna açıklanmayışının şeffaflıktan uzak bir süreci beraberinde getirdiğini bildirdi.³¹

ITC Sözcüsü Muhammed Saman, Türkiye ile Irak arasında açılması noktasında uzun süredir müzakerelerin devam ettiği Ovaköy Sınır Kapısı'nın bir an önce açılması gerektiğini belirtti. Saman konuya ilişkin "Bu kapının açılması PKK'ya vurulacak en büyük darbe olur. Bu sınır ticari olmanın yanında büyük bir güvenlik unsuru olacak. Telafer bölgesinden Bağdat'a açılacak kapı ile Türkmenler Irak'ta önemli kazanımlar sağlayacak. Bu durum Arap, Kürt tüm Iraklılar için olumlu ve tarihi bir adım olur" ifadelerini kullandı.³²

• Güvenlik

Terör örgütü IŞİD militanlarının Irak'ta en aktif olduğu vilayetlerin başında gelen Diyala'ya bağlı Sekhi ve Mahisa köylerinde gerçekleştirilen terör saldırılarında dört federal polisin hayatını kaybettiği, iki polisin ise yaralandığı belirtildi.³³ Irak'ta IŞİD militanlarının hücre yapılanmaları vasıtasıyla sık sık saldırı düzenlediği diğer bir vilayet olan Kerkük'e bağlı Havice ilçesinin Macid köyüne sızmaya çalışan iki IŞİD'li teröriste köylülerin silahla karşılık vermesi sonucu iki terörist öldürüldü.³⁴

Diğer yandan Diyala'nın Bakuba ilçesinde ise IŞİD'in bölgedeki saldırılarının organizasyonundan sorumlu liderinin öldürüldüğü bildirildi. Mardan köyünde gerçekleştirildiği belirtilen operasyonun bölgeden gelen bir istihbarat neticesinde düzenlendiği ifade edildi.³⁵

ITC Sözcüsü Muhammed Saman, Irak'ın Musul vilayetine bağlı Sincar bölgesinde terör örgütü PKK militanlarının merkezi hükümete bağlı polis karakoluna baskın düzenleyerek karakolda görevli 20'den fazla polisi rehin aldığı aktardı. Saman, söz konusu olayın Sincar'a bağlı Kahtaniye kasabasında gerçekleştiğini, polisleri rehin alan teröristlerin karakola PKK paçavrası asarak merkezi hükümete bağlı güçleri bölgede istemediklerini bildirdiklerini açıklayarak polisleri serbest bıraktıklarını açıkladı. Olayın bölgede çok büyük yankı uyandırdığını vurgulayan Saman, Türkiye'nin bir an önce bölgedeki PKK varlığına müdahale etmesi gerektiğini, aksi halde hem Irak hem de Türkiye için mevcut PKK varlığının ciddi olumsuzluklar doğurabileceğini aktardı.³⁶

• Sağlık & Sosyal Yaşam

ITC Başkanı ve Kerkük Milletvekili Erşat Salihî, resmi sosyal medya hesabı üzerinden bir paylaşım yaparak Irak'ın koronavirüs ile mücadelesi kapsamında Türkiye'den acil olarak tıbbi malzeme yardımı talebinde bulundu.³⁷ Erşat Salihî'nin talebine Cumhurbaşkanlığı sözcüsü yanıt vererek, Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın talimatlarıyla tıbbi malzemelerin hazırlandığını ve yakın yola çıkacağını açıkladı. Kalın ayrıca, Türkiye'nin daima Türkmen ve Iraklı kardeşlerinin yanında olduğunu bildirdi.³⁸

Kerkük Valiliğinden yapılan yazılı açıklamada, Kerkük Polis Müdürü Ali Kemal'in Koronavirüs'e yakalandığı duyuruldu.³⁹ Irak Sağlık Bakanlığı, Irak'ta diğer bazı ordu ve polis gücü mensuplarında da Koronavirüs tespit edildiğini vurgularken, Ali Kemal'in sağlık durumunun iyi olduğu belirtildi.

Türkmen Adalet Partisi Genel Başkanı Enver Bayraktar, Koronavirüs nedeniyle Kerkük'te hayatını kaybetti.⁴⁰

Irak Sağlık Bakanlığı'ndan yapılan yazılı açıklamada, Kerkük'te son 29 kişinin daha Koronavirüs testinin pozitif çıktığı bildirildi. Toplam vaka sayısının 1120'e çıktığını belirten bakanlık, iyileşenlerin sayısının ise 321'e ulaştığını aktardı. Ayrıca artan vaka sayıları sebebiyle Kerkük'te 30 Haziran – 5 Temmuz tarihleri arasında sokağa çıkma yasağı uygulanacağı açıklandı.⁴¹

■ IKBY GÜNDEMİ

• Siyaset:

IKBY Başkanı Neirvan Barzani, Bağdat'ı ziyaret ederek Irak Başbakanı, Parlamento Başkanı ve Cumhurbaşkanı ile bir araya geldi. Ziyaretin amacının ise ekonomik ve güvenlik konuları başta olmak üzere Erbil ile Bağdat arasındaki tartışmalı meseleleri masaya yatırmak olduğu belirtildi.⁴²

• Ekonomi

IKBY Başbakan Yardımcısı Kubad Talabani başkanlığındaki IKBY heyetinin, Bağdat'a ziyaret dzenleyerek merkezi hükümet temsilcileriyle bir araya geldiği açıklandı. IKBY'nin ekonomik bunalımdan çıkması için merkezi hükümet temsilcileriyle müzakerelerin elzem niteliğinde olduğu öne sürülmektedir. Zira kulislere yansıyan bilgilere göre Erbil ile Bağdat'ın önümüzdeki haftalarda anlaşma imzalamaya yakın olduğu ve bu anlaşmaya göre Erbil'in, petrol gelirinin tamamıyla sınır kapıları ve havalimanı gelirlerinin yarısını Bağdat'a göndermeyi kabul ettiği ne sürülmektedir. Buna karşı Bağdat'ın IKBY'deki memur maaşlarının ödenmesi için Erbil'e aylık 550 milyar dinarı göndereceği iddia edilmektedir.⁴³

• Güvenlik

IKBY Başbakanı Mesrur Barzani, Irak Savunma Bakanı Cuma İnad el-Sadun bir araya gelerek peşmerge güçleri ve Irak ordusu arasındaki koordinasyona yönelik istiaşelerde bulundu. Görüşmede, IşİD'in eylemlerini arttırdığına dikkat çeken Irak Savunma Bakanı, IşİD'in herkesin düşmanı olduğunu vurgulayarak Irak ordusu ile Peşmerge güçleri arasında sağlam bir koordinasyon olması gerektiğini ifade etti. Başbakan Barzani de IKBY idaresinde olmayan bölgelerde peşmerge güçleri ile Irak ordusu arasında koordinasyonun önemine değinerek IşİD'le mücadelenin önemine vurgu yaptı.⁴⁴

• Sosyal Hayat

IKBY'de tespit edilen toplam koronavirüs vaka sayısı 4874'e yükselirken, virüs nedeniyle hayatını kaybeden kişi sayısının 150'ye, virüsü yenerek sağlığına kavuşan kişi sayısının ise 11694'e ulaştığı kaydedildi.⁴⁵

■ KÖRFEZ GÜNDEMİ

• Suudi Arabistan:

Hafta başında Suudi Arabistan, hac ibadetine yönelik belirsizliği gidererek koronavirüs salgını nedeniyle bu yıl hac ibadeti için yurt dışından hacı kabul edilmeyeceğini açıkladı.⁴⁶ Alınan hac kararları kapsamında, bu yıl yapılacak hacca yalnızca ülkede yaşayan Müslümanlar katılacak; ancak tedbirler kapsamında hacı sayısı çok sınırlı bir miktarda tutulacak. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) Genel Direktörü Dr. Tedros Adhanom Ghebreyesus ise Suudi Arabistan'ın hac ibadetine yönelik aldığı bu kararın DSÖ tarafından desteklediğini ifade etti.⁴⁷

Yine hafta içinde Suudi Arabistan, sosyal medyada tartışılan fotoğraf karesi ile gündem olmuş durumda. Suudi bir prens tarafından yapılan paylaşımda ilk kez Suud Kraliyet Muhafızları bünyesinde bir kadının üniformasıyla görev yaptığı görüntülendi.⁴⁸ Fotoğrafa farklı kesimlerin tepkisi büyük oldu. Bilindiği üzere, Suudi Arabistan'da Muhammed bin Selman'ın Veliyet Prens olduğu 2017 tarihinden bu yana "ılımlı İslam" anlayışı üzerinden hareket ediliyor.

Suudi Arabistan tarafından ülke kara sularına giren İran'a ait tekneleri uzaklaştırdığı açıklandı. Sınır Muhafızları'nın yaptığı açıklamada devriye gezen birliklerin 25 Haziran günü İran'a ait üç teknenin ülke kara sularına girdiğini tespit ettiğini bilgisine yer verildi. Söz konusu teknelere uyarı ateşi açılarak ülke kara sularını terk etmeleri sağlandı.⁴⁹

Son olarak, Yemen'deki Husiler'e ait insansız hava araçları tarafından Suudi Arabistan'ın başkenti Riyad'da Suudi Arabistan Savunma ve İstihbarat Bakanlığı, Salman Hava Kuvvetleri Üssü'ne yönelik saldırı düzenledi; ancak söz konusu hedeflerde hasar olmadığı bildirildi. Suudi Arabistan kabinesi sekiz drone ve üç balistik füzeyle gerçekleştirilen saldırıyı kınadı.⁵⁰

• Birleşik Arap Emirlikleri:

Hafta içinde BAE'ye ilişkin yaşanan en önemli gelişme şüphesiz BAE ile İsrail arasında ilk kez ortak bir proje başlatılması oldu.⁵¹ Diplomatik ilişkileri bulunmayan söz konusu iki ülke koronavirüs salgınıyla mücadele kapsamında yaşanan tarihsel siyasi anlaşmazlıkların yanında, işbirliğine yöneldiklerine dikkat çekmek istediler. Konuya ilişkin açıklama İsrail tarafından Başbakan Binyamin Netanyahu'nun bizzat yaptığı açıklamalarıyla netlik kazanırken BAE tarafı söz konusu ortaklığı İsrail'e nazaran daha sessiz bir biçimde duyurdu. BAE merkezli özel sektörde iki şirketin İsraili iki şirketle tıp alanında ve salgınla mücadele kapsamında ortak bazı projelere girdiği belirtilirken Yediot Ahranot isimli gazetede yer alan haberde, 26 Mart tarihinde 100 bin tanı kitini taşıyan BAE'ye ait bir uçağın Tel Aviv'e indiği ifade edildi.⁵² Geçen hafta da İsrail medyası tarafından Abu Dabi Veliyet Prens Muhammed bin Zayid el-Nahyan'ın, İsrail ile 25 yıldır birlikte çalıştığı iddia edilmişti. Bu bağlamda, özellikle son dönemlerde BAE-İsrail yakınlaşması dikkat çekmektedir.

Buna ek olarak, Çinli bir aşı şirketi olan Pekin merkezli China National Biotec Group Company Limited (CNBG) ile BAE'nin yeni tip koronavirüs aşısının üçüncü yani son aşama klinik deneyleri için anlaşığı ifade edildi. CNBG açıklamayı Sosyal medya platformu WeChat üzerinden yaptı.⁵³ Gerçekleşecek aşamada aşılar BAE'deki insanlar üzerinde test edilecek. Şirketin Pekin ve Wuhan birimlerinde aşı testlerinin başarıyla sonuçlandığı ifade edilmişti. Öte yandan CNBG tarafından BAE merkezli yapay zekâ ve bulut depolama şirketi olan G42 ile birlikte başka bir aşı üzerinde çalıştıkları da duyuruldu.

• Yemen:

Bir süredir Merkezi hükümet güçleri ile BAE'nin desteklediği GGK güçleri arasında Ebyen civarında yoğunlaşan çatışmalar bulunmaktaydı. Son haberlere göre taraflar arasında ateşkes üzerinde anlaşma sağlandı.⁵⁴ Diğer taraftan Merkezi hükümet güçleri ile Husiler arasındaki çatışmalar devam etmektedir. Bu kapsamda Yemen ordusu tarafından yapılan bir açıklamada Hudeyde'de bulunan Husi milislere ait ve içerisinde patlayıcı ile insansız hava aracı (İHA) bulunan bir deponun imha edildiği belirtildi.⁵⁵ Buna karşılık, Husi milislerin Marib'e doğru ilerleyişleri devam etmektedir. Buna yönelik olarak Husilerin Beyda ilinde stratejik sayılan bir noktayı ele geçirdi.⁵⁶ Yemen ordusu ile Husiler arasındaki bir mücadele alanı da ülkenin kuzeyinde yer alan Cevf ili. Burada da Yemen ordusu ilerleme sağlayarak Husilerin kontrolünde bulunan El-Hazm kentini kuşattı.⁵⁷ Diğer yandan BAE destekli GGK güçleri bu sefer de ülkenin güneyinde yer alan Hadramavt vilayetinde öz yönetim ilan ettiğini duyurdu.⁵⁸ Ek olarak, Yemen Sanayi ve Ticaret Bakanı Muhammed el-Meytemi BAE'nin ülkeyi bölme girişimlerini protesto ederek istifa etti.⁵⁹ BAE destekli GGK güçleri Sokotra adalarında bir darbe gerçekleştirerek hükümet binalarına el koymuştu.

Husiler tarafından yapılan bir açıklamada da İsrail'in BAE ile iş birliğinde bulunarak Yemen'de çıkar peşinde olduğunu iddia etti.⁶⁰ Bu açıklamaya paralel olarak basına yansıyan bir haberde de BAE destekli GGK güçleri ile İsrail arasında gizli bir takım görüşmeler yapıldığı iddia edildi.⁶¹ Son olarak Yemen'de koronavirüse yakalanan kişi sayısı 1.103'e ulaşırken, hayatını kaybedenlerin sayısı 296, iyileşen kişi sayısı da 417 olarak gerçekleşti.⁶²

• Katar:

Hafta içinde, içlerinde Katar'ın da yer aldığı 4 ülke, Arap Birliği'nin "Libya krizi ve Etiyopya'nın inşa ettiği Hedasi Barajı" konularını görüşmek üzere dışişleri bakanları düzeyinde düzenlediği olağanüstü toplantısında alınan kararın bazı maddelerine itiraz etti.⁶³ Katar tarafından Mısır ile Libya arasında ihtilaf konusu olan 8'inci ve 11'inci maddelerin incelenmek üzere Arap Birliği'ne taşınması istenirken, önerisinin kabul edilmemesi durumunda ise 7'inci ve 8'inci maddelere çekince koyacağı bildirildi. İtiraz edilen 7. maddenin ikinci kısmı "Libya topraklarındaki ve kara sularındaki tüm yabancı güçlerin çekilmesini", 11. madde "BM ve

uluslararası camianın tüm dış güçleri, paralı askerleri Libya topraklarından çıkarmaya zorlamasını, ülkedeki askeri ve emniyet kurumlarının birleşmesi için çalışmayı ve milis güçlerin silahlarını bırakmasını”, 8. madde ise “Kahire Deklarasyonu’nun Arap Birliği toplantısında kabul edilmesini” öngörmektedir.

Katar Hayır Kurumu (Qatar Charity) tarafından Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği’ne (BMMYK), Yemen’deki ihtiyaç sahibi aileler için 2 milyon dolar yardımda bulunduğu duyuruldu.⁶⁴ Ayrıca, Katar Emiri Şeyh Temim bin Hamid el-Sani tarafından 7 Mayıs 2019 tarihinde verilen “Batı Şeria ve Gazze’deki Filistin halkına destek için 480 milyon dolar tahsis edilmesi” talimatı kapsamında Katar’ın Gazze’de ihtiyaç sahibi 100 bin aileye gönderdiği nakdi yardım sahiplerine dağıtılmaya başlandı.⁶⁵

Katar Futbol Federasyonu’nun (QFA) hafta içinde yaptığı bir açıklamada, QFA ve FIFA tarafından gelecek yıl Arap milli takımlarının katılacağı bir şampiyona düzenleyeceği ifade edildi.⁶⁶ Başkent Doha’da 1-18 Aralık 2021 tarihleri arasında düzenlenmesi planlanan şampiyonanın, 2022 Dünya Kupası’na hazırlık açısından önemli olduğunun altı çizildi. Geçen hafta da maçlarının oynanacağı 3. stadyum olan Education City’nin tamamlandığı açıklanmıştı.

• Kuveyt:

Toplam koronavirüs vaka sayısının 44,942’ye yükseldiği açıklandı. Hayatını kaybedenlerin sayısının 348’e, iyileşen hasta sayısının ise 35,494’e ulaştığı belirtildi.⁶⁷ Tedbirlerin azaltılması yönündeki aşamalı plana göre 30 Haziran’da ikinci aşamanın başlayacağı ve sokağa çıkma kısıtlamasının saatlerinin 20.00-05.00 olacağı açıklandı. 30 Haziran’dan itibaren kamu sektöründe ve hükümet için çalışanların işlerine başlayacağı duyuruldu.⁶⁸

Hafta içinde Kuveyt Dışişleri Bakanı Şeyh Dr. Ahmed Nasır Al-Muhammed Al-Sabah, Ürdün Dışişleri Bakanı Ayman Al-Safadi ile bir telefon görüşmesi gerçekleştirdi. Görüşmede İsrail’in ilhak planları hakkında konuşuldu. Şeyh Ahmed, Kuveyt’in Filistin’i ve halkını desteklediğini ve İsrail’in planlarını tamamen reddettiğini vurguladı.⁶⁹ Iraklı mevkidaşı Fuat Hüseyin ile de görüşen Şeyh Ahmed, Irak’taki gelişmelerden ve Irak’ın istikrarlı ve güvenli olmasının öneminden bahsetti. Görüşmede Irak ve Kuveyt arasındaki köklü kardeşçe ilişkilere değinildi.⁷⁰ Şeyh Ahmed, Mısır’ın Libya’daki son gelişmeleri görüşmek için talep ettiği bakanlar seviyesindeki Arap Ligi görüşmesine katıldı. Görüşmede Libya’nın birliğine, egemenliğine, toprak bütünlüğüne, istikrarına ve güvenliğine dair vurgulamalar yapıldı. Uluslararası toplumun önemine dikkat çekilirken ateşkesin ilan edilip askeri operasyonların sonlandırılmasının ve siyasi bir çözüm sürecinin başlamasının önemine vurgu yapıldı.⁷¹ Şeyh Ahmed’in Cezayirli mevkidaşı Sabri Boukadoum ile de bölgesel gelişmeleri görüştüğü, Tunus ve Mısır Dışişleri Bakanları ile de telefon ile konuştuğu belirtildi.⁷²

Son olarak, Kuveyt'te koronavirüs ve karantina sürecinde intihar oranların arttığı ve çoğunlukla yabancı işçilerin ekonomik ve psikolojik sebeplerden bu yola başvurdukları bildirildi.⁷³ Kuveytli kadınların ve aktivistlerin erkeklerle eşit haklar talep ettiği, özellikle emlak, çocuk ve iş konularının üzerinde durulduğu belirtildi.⁷⁴ 11 devlet kurumunda Kuveytli çalışanların azınlık durumunda olduğu açıklandı.⁷⁵

• Umman:

Toplam koronavirüs vaka sayısının 38,150 olduğu belirtildi. Hayatını kaybedenlerin sayısının 163, iyileşenlerin sayısının ise 21,200'e ulaştığı açıklandı.⁷⁶

Turizm Bakanlığı gelecek dönemde tedbirlerin alınarak bu sektöre önem verilmesi gerektiğini, oteller için kredi sürecinin kolaylaştırılıp bankaların turizm sektörüne yatırım yapmaya teşvik edileceği belirtti.⁷⁷ Ayrıca hafta içinde Sultan Heysem bin Tarık, koronavirüs krizi sürecinde işleri kötüye giden girişimciler için faizsiz acil krediler sağlanacağını duyurdu.⁷⁸ Umman Hükümeti'nin likidite desteği talep ettiği, varlıkla komşu devletler ise finansal destek beklediği belirtildi.⁷⁹

Son olarak, Umman da Mısır'ın talebiyle toplanan Arap Ligi konferansına katıldı. Libya'nın ve Rönesans Barajı meselesinin görüşüldüğü toplantıda iki ayrı komite bu sorunların tartışılması için kuruldu.⁸⁰

• Bahreyn:

Bu hafta Arap Ligi video konferans yöntemiyle bir toplantı gerçekleştirdi. Toplantıda Mısır ve Etiyopya arasında Rönesans Barajı sebebiyle yaşanan kriz de ele alınan konulardan biriydi. Bahreyn Dışişleri bakanı seviyesinde temsil edildi. Bakan Dr. Ez-Zayani konu hakkında söz alarak Arap dünyasında su güvenliği açısından bu barajın bir tehdit oluşturduğunu ifade etti. Mısır'ın bu konudaki girişimlerinin Bahreyn tarafından desteklendiği vurgusu yapıldı.⁸¹ Aynı toplantıda ele alınan konulardan biri de Libya meselesi idi. Bakan Ez-Zayani bu konuda Mısır'ın yanında olduklarını ve girişimlerini desteklerini bir kez daha vurguladı.⁸² Kral'ın Dışişleri danışmanı Şeyh Halid bin Ahmed el Halife de Mısır'ın Bahreyn nezdindeki büyükelçisi Yasser Mohammed Shaaban ile görüşerek ülkesinin Mısır ile ilişkilerinden memnuniyetini ve Mısır'a olan desteğini yineledi.⁸³ Şura Konseyi de bir açıklama yaparak Yemen'deki İran destekli Husi milisler tarafından gerçekleştirilen ve Suudi Arabistan'da bulunan sivil noktaları hedef alan saldırıları kınadı.⁸⁴ Arap Parlamentosu'nda da online bir konferans gerçekleştirildi. Bu toplantıda söz alan Bahreyn temsilcisi Arap ülkelerinin İran ve Türkiye'ye karşı ortak bir tutum sergilemeye davet etti.⁸⁵

Bahreyn'de son verilere göre koronavirüs vakaları şu şekilde; 25.567 vaka, 78 hayatını kaybeden, 19.781 iyileşen kişi.⁸⁶ Koronavirüsle Mücadele Ulusal Gücü konu hakkında bir

açıklama yaparak bir dizi önlem paketi de açıkladı. Buna göre ülkede iyileşme oranı %74.66 iken, ölüm oranı %0.29 olarak gerçekleşti.⁸⁷ Aynı zamanda Bahreyn Parlamentosu'nda 7 parlamento üyesinde virüs tespit edildiği açıklandı.⁸⁸

■ KUZAY AFRİKA GÜNDEMİ

• Fas

Fas'ın koronavirüs karnesine bakıldığında toplam vaka sayısının 12,052'ye yükseldiğini, 8740 kişinin iyileştiğini ve toplamda 220 kişinin hayatını kaybettiği gözlemlenmektedir. Bununla birlikte hastalığın yayılmasında yükselen bir grafik ile karşılaşılmaktadır. Örneğin Mayıs 15 Mayıs 30 arasında günlük vaka sayısı 70-100 arasında seyretmekteyken, Haziran 20 – Haziran 27 arasındaki grafik incelendiğinde günlük vaka sayısı ortalama 200-400 arasında değişmektedir. Bu yükselen grafiğe rağmen Schengen sınırlarının kısıtlamasının 26 Haziran'da yayınlanan taslak listeye göre Fas için kaldırılacağı açıklandı.⁸⁹ Fas Dışişleri Bakanı Bourita, 23 Haziran Salı günü Mısır'ın isteği üzerine yapılan acil Arap Birliği toplantısında 2015 Şikrat anlaşmasının Libya krizini sona erdirmenin temeli olarak gördüklerini vurguladı.⁹⁰ ABD Dışişleri Bakanlığı çarşamba günü yayınlanan yeni terörle mücadele raporunda; Fas'ın Avrupa'daki potansiyel terörist tehditleri engellemek için Avrupalı güçler; Belçika, Fransa ve İspanya ile güçlü bir iş birliği yaptığına dair açıklamalar yapılmıştır. IŞİD'i ortadan kaldırmak için Küresel Koalisyon'da "aktif bir katılımcı" olarak görev yaptığı da vurgulanmıştır.⁹¹ Fas toplumunun sorunlarıyla ilgilenen ve resmi bir kurum olan Yurtdışındaki Faslılar Konseyi tarafından yapılan araştırma, Avrupa'daki Faslı gençlerin genel olarak iş veya konut edinmede diğer gençlere kıyasla daha fazla zorlukla karşılaştığını ortaya koydu. Araştırmaya göre gençlerin yüzde 64'ü iş bulmakta güçlük çektiklerini belirtirken, yüzde 57'si konut edinmede, yüzde 42'si ise dinlerini yaşarken zorluk çektiklerini ifade etti.⁹²

• Cezayir

Cezayir'de koronavirüs pandemisinin yükselişi devam etmektedir. Alınan önlemlerin gevşetilmesiyle beraber yapılan günlük testlerde ortaya çıkan en yüksek vaka sayısı gözlemlenmiştir. Cumartesi günü açıklanan rakamlara göre 283 yeni vaka eklenmiş ve toplam vaka sayısı 12.968'e yükselmiştir. Cumartesi günü verileri göz önünde bulundurularak toplam hayatını kaybeden kişi sayısı 892'ye yükselirken toplam iyileşen hasta sayısı ise 9202 olarak güncellenmiştir.⁹³ Cezayir'de kabinede revizyona gidildi. En dikkat çeken isim ise yeni Enerji Bakanı Abdelmadjid Attar olmuştur. Cezayir ülke gelirlerinin %95'i petrol ve doğal gaz üretiminden sağlandığı için ülkenin en güçlü bakanlığı Enerji olarak göze çarpmaktadır. Bir diğer önemli husus ise Enerji ve Maden Bakanlıklarının ikiye bölünmüşlüğüdür. Enerji kısmı millî petrol şirketi Sonatrach'ı içermekteyken Maden Bakanlığı kısmı ise ülkenin güneyindeki altın madenlerinin işletimiyle ilgilenecek birbirinden bağımsız özerk yapılar olarak göze çarpmaktadır.

Bu hafta Fransız şirketi Total ile olan 3 yıllık anlaşma yenilenmiştir. Sonatrach CEO'su Toufik Hekkar'a göre Sonatrach, taahhütlerine saygı duyan ve uluslararası enerji pazarında güvenilirliğini kanıtlayan güvenilir bir ortak sıfatını bir kere daha perçinledi.⁹⁴ Cezayir eski Başbakanı yolsuzluktan kaynaklı olarak 12 yıl hapse mahkûm edilmiştir. Mahkeme ayrıca Sanayi eski Bakanı Abdeslam Bouchouareb'ı 20 yıl hapis cezasına çarptırarak ve tüm mal varlıklarına el koydu.⁹⁵ Son olarak göreve geldikten 6 ay sonra Cezayir Cumhurbaşkanı Tebbun kabine revizyonuna gitmiştir. Ekonomi, Yüksek Öğretim, Turizm ve Enerji alanındaki yeni görevlendirmeler ülke içinde olumlu beklentilerle karşılandı.⁹⁶

• Tunus

Tunus Sağlık Bakanlığı cumartesi günü dört yeni KOVİD-19 vakası bildirdi ve ülkedeki enfekte olanların sayısını 1168'e yükseltmiştir. Bunun yanı sıra toplamda 1025 kişi sağlığını yeniden kavuşurken 50 kişi ise virüs kaynaklı olarak hayatını kaybetti. COVID-19 salgını nedeniyle üç aylık bir kısıtlama ve kapanışın ardından, Tunus cumartesi günü tüm hava, kara ve deniz sınırlarını, turistlerin yanı sıra yurtdışında yaşayan Tunuslular için yeniden açtığını ilan etmiştir.⁹⁷ Said ve Macron arasında Elysee Sarayı'nda gerçekleşen kapalı toplantı sonrasında ortak basın toplantısı düzenlenmiştir. Macron salgın süreci ve sonrasında Tunus ile iş birliği içinde olduklarını belirtti. Yeni hastanelerin inşası ve sağlık çalışanlarının eğitimi konusunda sağlayacakları desteğe ek olarak 350 milyon avroluk bir kaynağı borç olarak Tunus'a tahsis edeceklerini Macron toplantı sonrasında duyurdu.⁹⁸ Halk Temsilciler Meclisi (HPR) Başkanı Raşit Gannuşı, salı günü Tunus'taki görevinin sonuna gelen Alman büyükelçisi Andreas Reinicke'nin Bardo Sarayı'nda kabul etmiştir. İş birlikleri ve karşılıklı iyi dileklerin yanı sıra Parlamento Başkanı, Tunus'ta bir Alman Üniversitesi kurulmasını, özellikle Almanya'nın çok sayıda Tunuslu öğrenciye ev sahipliği yapmasını talep etmiştir.⁹⁹ Geçtiğimiz perşembe akşamı Tunus, Suudi Arabistan'daki yerleşim alanlarına yönelik Husiler tarafından gerçekleştirilen balistik füze ve drone saldırılarını şiddetle kınamıştır. Dışişleri Bakanlığı'nın açıklamasında Tunus, bölgenin güvenliğini ve istikrarı korumak için şiddetin durdurulması gerekliliğini ifade ederken, Suudi Arabistan ile dayanışmasını ifade etti.¹⁰⁰

• Libya

Trablus'un güneyinde kontrol sağlandıktan sonra Sirte ve Cufra hattına odaklanan Ulusal Mutabakat Hükümeti (UMH), Hafter milisleri ve Rus paralı askerlerinin kaçarken bırakmış olduğu mayın ve patlayıcıları etkisiz hale getirerek Trablus'un güneyini yaşanabilir hale getirme çalışmalarına devam ederek, sahada ise TSK bünyesinde görev alan uzman askerlerimiz ile İtalyan askerleri koordineli olarak çalışmalarını sürdürmektedir.¹⁰¹ Libya Ordu Sözcüsü Kununu, Sirte ve El-Cufra kentlerinin, Rus paralı askerlerinden temizlenmesinin

zorunluluk haline geldiğini belirtmiştir. Wagner paralı askerlerinin, Cufra üssü ve havaalanını güneydeki petrol sahalarını kontrol altına almak için bir komuta merkezine dönüştürdüğünü aktaran Kununu, “Sirte ve Cufra’nın, Rus paralı askerlerinden ve suç unsurlarından temizlenmesi her zamankinden daha zorunlu hale geldi. Barış yaparak ya da silah gücüyle bu kentleri kurtarmaya kararlıyız.” açıklamalarında bulundu.¹⁰² Libya’da Birleşmiş Milletler nezdinde tanınan Ulusal Mutabakat Hükümeti’ne ait Türk yapımı zırhlı araçların arasına BMC Kirpi II ve Vuran’dan sonra Katmerciler firması tarafından üretilen “4 4 zırhlı ambulans ve KIRAÇ” da katıldı. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan Libya Başbakanı Feyyaz Serrac ile Türkiye’de yaptıkları görüşme sonrası yaptığı açıklamada “UMH Başkanı Serrac ile Libya topraklarındaki iş birliği alanlarını genişletme kararı aldık.” şeklinde açıklamada bulunmuştur.¹⁰³

• Mısır

Kahire Ceza Mahkemesi, Nusra Cephesi davasında yargılanan 16 sanık hakkında 15 yıl ile müebbet arasında değişen cezalara hükmetti. Kahire Ceza Mahkemesi, 13 sanığı müebbet, diğer 3’ünü ise 15’er yıl hapis cezasına çarptırdı.¹⁰⁴

Mısır Askeri Sözcüsü Tamer el-Rifai Mısır ve İşpanyol donanmalarının Mısırlı firkateyn “Süveys” ve İşpanyol firkateyn “Numancia” aracılığıyla Kızıl Deniz’de ortak bir askeri tatbikat gerçekleştirdiğini söyledi. Tatbikat, Berenice Askeri Üssü’nde yapıldı.¹⁰⁵

Arap Birliği Etiyopya’ya, Mısır ve Sudan ile Rönesans Barajı’nın işletilmesine ilişkin ortak bir anlaşmaya varılmadıka barajın rezervuarını doldurmaya başlamakta “kaçınması” çağrısında bulundu.¹⁰⁶

Sisi, bakanlara Mısır’ın su haklarını korumak ve Rönesans Barajı krizini çözmek için mevcut diplomatik müzakere yolunu sürdürmek için çeşitli düzeylerde hareket etmeye devam etmeleri talimatını verdi. Sisi, BM Güvenlik Konseyi üye ölkeleri yanı sıra Sudan ile iştişarelerin artırılması gerektiğini de vurguladı.¹⁰⁷

Suudi Arabistan ve BAE, Mısır’ın Libya krizine yaklaşımı konusunda Kahire’yi desteklediklerini açıkladı.¹⁰⁸

ENERJİ GÜNDEMİ

• Dünya Geneli

Rus hükümetine bağlı paralı askerler, ABD'nin, Libya'nın petrol endüstrisindeki dış müdahalelerini protesto etmek amacıyla, Sharara petrol sahasındaki isyancı milis kuvvetiyle güçlerini birleştirdi, bu durum petrol sahasındaki üretimin aksamasına sebep oldu.¹⁰⁹

Çin rafinerilerinden gelen ham petrol talebi, zayıf rafineri marjları ve geniş stoklar nedeniyle haziran ayında yavaşladı. Çin bağımsız rafinerileri arasında önemli bir yere sahip olan Rus ESPO Blend ham petrolünün primlerinin de düştüğü belirtti. Temmuz ayında yüklenen Irak'ın Basrah Light ham petrolü, haziran ayında satılan bir kargo yükü için görülen 4,20\$/b'lik bir prim seviyesinden, FOB bazında resmi satış fiyatına karşı yaklaşık 80sent/b'lik bir primle Çin'e satıldı.¹¹⁰

Urals Blend'in hızla yükselen fiyatı, Avrupa rafinerilerini Urals Blend'inin satın alımlarının kesilmesine ve alternatif petrol kaynakları arayışına zemin hazırladı. Rusya'nın Baltık limanlarından haziran ayında planlanan 4,4 milyon tondan yapılan kargoların, temmuz ayında 2,5 milyon tona düşmesi bekleniyor.¹¹¹

TOTAL ve Sonatrach, sıvılaştırılmış doğal gaz (LNG) alanındaki ortaklıklarını yenileme anlaşması imzaladı. Bu anlaşma, başta Fos Cavaou'daki LNG terminali aracılığıyla Fransız pazarına yılda 2 milyon ton Cezayir LNG sağlamak için mevcut tedarik sözleşmelerinin 3 yıl daha uzatılmasına izin veriyor. Buna ek olarak, Total ve Sonatrach Batı Cezayir'de petrokimya projesi için mühendislik çalışmaları başlattı.¹¹²

Macaristan'ın Dışişleri ve Ticaret Bakanı Péter Szijjártó, bu yılın Ekim ayı ile gelecek Ekim arasında Gazprom'dan toplam 4,2 milyar metreküplük doğal gaz alımı için bir ticaret anlaşması imzalandığını bildirdi.¹¹³

• Ortadoğu

Hollanda merkezli mühendislik şirketi Mammoet, Umman'ının Duqm petrol rafinerisi için entegre rafinaj ve petrokimya kompleksinin geliştirilmesi amaçlı bir sözleşme imzaladı. Kompleks dizel, jet yakıtı, nafta ve LPG gibi yüksek kaliteli ürünlerinin üretimi gerçekleştirilecek ve kompleks tamamlandığında yaklaşık 230 bin bpd ham petrol işleme kapasitesine sahip olması planlanıyor.¹¹⁴ Elektrikli makine ve sürücü üreticisi WEG, Duqm rafineri projesinin ikinci aşaması ile Umman'daki Ras Markaz Ham Petrol Parkı'ndaki projeleri için yeni sözleşme imzaladı. Proje WEG'nin Ortadoğu'daki en büyük projelerinden biri konumunda yer almaktadır.¹¹⁵

Birleşmiş Milletler, Yemen sahilinde demirleyen ve 1 milyon varilden fazla ham petrolün bulunduğu terk edilmiş tankerin; deniz suyunun tankerin motor bölmesine girdiğini ve uzun süredir demirli halde bulunmasından dolayı batma riski çevre felaketi oluşabileceğini gösteriyor. Gemi, bölgeyi kontrol eden Husi isyancılar için önemli bir koz olduğunu biliniyor.¹¹⁶

İran, ülkenin güneyinde, şu anda Hürmüz Boğazı'ndan nakledilen ham petrol ihracatı için alternatif bir yol sağlayacak olan 1000 kilometrelik yeni Goreh-Jaskoil boru hattının da dahil olduğu üç yeni petrol ve petrokimya projesi başlattı. Boru hattı sayesinde ülkenin güneyindeki taşıma kapasitesini günde bir milyon varile genişlemesi planlanıyor.¹¹⁷

Abu Dabi Ulusal Petrol Şirketi (ADNOC) 10 milyar dolarlık bir gaz altyapısı anlaşmasını desteklemek için 7,96 milyar dolarlık ticari kredi imzaladı. ADNOC, Salı günü, yeni kurulan bağlı ortaklık ADNOC Gaz Boru Hattı Varlıklarında %49 hisseye sahip olacak olan konsorsiyum ile 10 milyar dolarlık gaz altyapısı anlaşması imzaladığını bildirdi. ADNOC kendi bünyesinde %51'lik kısmı barındıracak. Konsorsiyumun Küresel Altyapı Ortakları, Brookfield Portföy, Singapur'un varlık servet fonu GIC, Ontario Öğretmenler Emeklilik Planı Kurulu, NH Yatırım ve Menkul Kıymetler ve İtalya'nın Snam yer alıyor.¹¹⁸

General Energy, petrol üretimi sırasında oluşan gazdan güç üretmeyi planlamaktadır. Dahası yenilenebilir enerji planlarına katılmasına yardımcı olmak için Irak ile görüşmelere başladı. GE Gas Power CEO'su, oluşan gazın %30 ila %40'luk kısmının 3,3 GW'a kadar elektrik üretebileceğini bildirdi. Irak Elektrik bakanlığı sözcüsü, 18 Haziran'da Irak'ın elektrik kapasitesini Eylül ayına kadar artırmayı ve 755 MW'lık bir güneş enerjisi ihalesini yeniden başlatmayı planladığını açıklamıştı.¹¹⁹

BP'nin Umman'daki operasyonları çerçevesinde, şirketin 2020 sonuna kadar 500M metreküp gaz üretmek için Ghazeer sahasında bir doğal gaz projesinin hazır olduğunu bildirdi. BP, şirketin dev Khazzan gaz projesinden elde edilen gazın şu anda günde 1 milyar cf seviyesinde olduğunu ve günde 1,5 milyar cf'ye çıkacağını ve bunun da iki katına çıkarak 35 bin bbl/gün kondense ürettiğini söylüyor. 1. çeyrek sonu itibariyle Ghazeer projesine yapılan yatırım, 16 milyar dolar olarak tahmin edilen toplamdan yaklaşık olarak 9,3 milyar dolar olarak gerçekleşti.¹²⁰

Libya başkenti Trablus'a geri dönüş başladı ancak, iç savaş sonrası bölgede yaşanan tahribat yüzünden elektrik kesintileri yaşanıyor. Son altı yılda elektrik sektöründeki kayıpların toplamının 1,5 milyar doları aştığı belirtiliyor. İç savaş, yabancı firmaları ülkeden çekilmesine ve toplam 5.000 megawatt'tan fazla kapasiteye sahip dört yeni elektrik santralinin inşasının ertelenmesine sebep olmuştu.¹²¹

Mısır Elektrik ve Yenilenebilir Enerji Bakanlığı, Giza'daki elektrik şebekelerinin genişletme ve değiştirme çalışmalarını geçen Nisan sonuna kadar 436 milyon Mısır Lirası (EGP) maliyetiyle tamamladığını bildirdi.¹²²

Suudi Arabistan'da virüs koruma önlemleri nedeniyle, turizm ve eğlence gibi sektörlere zarar verdi ve düşük petrol fiyatları da devlet gelirlerini düşürdü. IMF, Suudi Arabistan'ın gayri safi yurtiçi hasılasının (GSYİH) bu yıl %6,8 küçülmesini, ancak 2021'de %3,1'lik bir büyümeye geri dönmesini öngörüyor. Yaşanan bu krizlere önlem olarak Riyad, uluslararası borç piyasalarından 7 milyar dolar topladı ve denizaşırı şirketlerde milyarlarca dolarlık hisse satın alan varlık fonu PIF'in gücünü artırmak için 40 milyar dolarlık rezerv kullandı.¹²³

İran, Bushehr Nükleer Santrali'ni (BNPP) ilk kez ana ekipmanın yıllık yakıt değişimi ve periyodik onarımları gerçekleştirdi. Uluslararası Atom Enerjisi Ajansı (AEOl), İran'ın muhtemelen Rus mühendislere olan bağımlılığını azaltacağını ve 2022 yılına kadar Bushehr tesisinin bakımında kendi kendine yeterli bir yapıya kavuşacağını bildirdi.¹²⁴

Kuveyt ve Suudi Arabistan 1 Temmuz'da ortaklaşa işletilen Khafji ve Wafra petrol sahalarından petrol üretimine devam etmeyi planlıyor. Sahayı işleten Kuveyt Körfez Petrol Şirketine göre, Khafji petrol sahası üretiminin 1 Temmuz'da günde yaklaşık 80.000 varil (bpd) olması bekleniyor daha sonrasında ise 100.000 bpd'ye çıkarılması planlanıyor şeklinde açıklamada bulundu. Ayrıca, Wafra sahasının da 1 Temmuz'da üretime başlayacağını ve ilk üretimin 10.000 bpd'de ağustos ayında ise 70.000 bpd'ye çıkacağı belirtiliyor.¹²⁵

KAYNAKÇA

- 1 <https://tr.euronews.com/2020/06/26/rusya-suriye-deki-hastaneleri-cat-smalardan-korumay-hedefleyen-bm-program-ndan-ayr-ld>
- 2 <https://www.wfp.org/news/more-syrians-ever-grip-hunger-and-poverty>
- 3 <https://tr.sputniknews.com/ortadogu/202006221042303238-abdnin-suriye-ozel-temsilcisi-jeffrey-esadin-hemen-gorevi-birakmasi-gerektigini-soylemiyoruz/>
- 4 <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/over-14-300-people-tortured-to-death-in-syria/1889956>
- 5 <https://www.jpost.com/middle-east/10-killed-in-strikes-by-unidentified-aircraft-in-central-syria-report-632901>
- 6 <https://www.jpost.com/middle-east/irgc-head-esmail-ghaani-threatens-israel-in-message-from-syria-report-632997>
- 7 <https://syrianobserver.com/EN/news/58843/russia-expands-in-southern-syria-through-fifth-corps.html>
- 8 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/pkkygnin-suriye-kamplarinda-yasanan-insan-haklari-ihalleri-bm-gundeminde-495225.html>
- 9 <http://www.basnews.com/tr/babat/614648>
- 10 <https://www.syriahr.com/en/171842/>
- 11 <https://syriadirect.org/news/infighting-between-extremist-opposition-groups-reveals-tension-with-hts-rule-in-idlib/>
- 12 <https://turkish.aawsat.com/home/article/2355516/irak-ba%C5%9Fbakan%C4%B1-kazimi-etnik-ve-mezhep%C3%A7i-b%C3%B6l%C3%BCnme-ye-kar%C5%9F%C4%B1-ulusal-kimli%C4%9Fi>
- 13 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/ed92e4e1-a499-4f3f-a056-b37afb2dd301>
- 14 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/b1bf6b08-a5be-4447-b14f-83e37a3b1f0b>
- 15 <https://www.thebaghdadpost.com/en/Story/48616/Iraq-s-prime-minister-to-visit-Washington-next-month-for-strategic-dialogue>
- 16 <https://turkish.aawsat.com/home/article/2353946/irak-meclisinde-kovid-19-vaka-say%C4%B1s%C4%B1-20ye-y%C3%BCkseldi>
- 17 <https://turkish.aawsat.com/home/article/2348001/irak-meclisinde-covid-19-vaka-say%C4%B1s%C4%B1-28e-y%C3%BCkseldi>

- 18 <https://www.reuters.com/article/us-iraq-security-idUSKBN23W3J9>
- 19 <https://www.nytimes.com/2020/06/26/world/middleeast/iraq-militia-iran-hezbollah.html#click=https://t.co/75BzFKpfim>
- 20 <https://www.rudaw.net/english/middleeast/iraq/26062020>
- 21 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/kerkuk-un-guneybatisindaki-deas-operasyonlarinda-ucuncu-asamaya-gecildi/1885966>
- 22 <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/turkiye-iraktan-pkk-terror-orgutuyle-mucadelede-is-birligi-bekliyor/1891459>
- 23 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/2b35dd18-8b3f-43dd-aba6-129fc4ce006f>
- 24 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irak-mali-kriz-nedeniyle-ic-ve-dis-borclanmaya-gidecek/1888745>
- 25 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/bb103bed-c9ba-4359-af87-f67990ccd741>
- 26 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/0f0a5cd9-6370-43c3-a01c-7eb99769d8b1>
- 27 <https://www.kurdistan24.net/tr/news/db8c5611-0ead-4e7a-8bf9-9da975c671f8>
- 28 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/3375612152472428>
- 29 <https://www.facebook.com/arshedalsalihi/posts/3376391155727861>
- 30 <https://www.youtube.com/watch?v=YEmWaDV5rjw>
- 31 <https://www.facebook.com/turkiye.irakturkmencephesi/posts/2173477966131861>
- 32 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/17591-itc-sozcusu-mehmet-saman-ovakoy-sinir-kapisi-acilen-acilmali.html>
- 33 <https://twitter.com/BaxtiyarGoran/status/1277165181999747072?s=20>
- 34 <https://ninanews.com/Website/News/Details?key=840729>
- 35 <https://ninanews.com/Website/News/Details?key=840763>
- 36 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/17591-itc-sozcusu-mehmet-saman-ovakoy-sinir-kapisi-acilen-acilmali.html>
- 37 <https://twitter.com/Ersatsalihi/status/1276994962530369536?s=20>
- 38 <https://twitter.com/ikalin1/status/1277100438995849217?s=20>
- 39 <https://www.tbajansi.com/kerkuk-polis-muduru-ali-kemal-koronaviruse-yakalandi/>
- 40 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/irakta-turkmen-adalet-partisi-baskani-bayraktar-kovid-19-nedeniyle-hayatini-kaybetti/1892706>

- 41 <http://turkmenelihaber.net/turkmeneli/item/17674-kerkuk-te-sali-gununden-cumartesi-gunune-kadar-sokaga-cikma-yasagi-ilan-edildi.html>
- 42 <http://www.shanpress.com/details.aspx?jimare=24842&fbclid=IwAR2JYK-2Abn3JD47CI7xiJUeHSSVrQ3b7BXj3YSzlyTLd4eMVLTOmAoemWc>
- 43 http://drawmedia.net/page_detail?smart-id=6179
- 44 https://www.esta.krd/news.aspx?id=7207&mapid=1&fbclid=IwAR3_-ViK5K6LIH6zz5ekMKpLYbOQMUEm4_qFOQ7ciblnZ0xqY248ByivZe8
- 45 <https://www.nasnews.com/corona/>
- 46 <https://edition.cnn.com/2020/06/22/middleeast/hajj-pilgrimage-saudi-arabia-coronavirus-intl/index.html>
- 47 <https://www.trthaber.com/haber/dunya/dsoden-suudi-arabistanin-hac-kararina-destek-495794.html>
- 48 <https://gulfnnews.com/world/gulf/saudi/saudi-arabia-image-of-woman-in-royal-guards-prompts-social-media-chatter-1.72264701>
- 49 <https://www.sabah.com.tr/dunya/2020/06/27/suudi-arabistan-ulke-kara-sularina-giren-irana-ait-tekneleri-uzaklastirdigini-acikladi>
- 50 <https://www.aljazeera.com/news/2020/06/saudi-arabia-condemns-attacks-yemen-houthis-riyadh-200624014932234.html>
- 51 <https://www.nytimes.com/2020/06/25/world/middleeast/israel-united-arab-emirates-coronavirus.html>
- 52 <https://www.aa.com.tr/en/latest-on-coronavirus-outbreak/uae-sent-covid-19-aid-to-israel-months-ago-reports/1890360>
- 53 <https://www.bloomberg.com/news/articles/2020-06-24/chinese-covid-19-vaccines-cleared-for-final-testing-in-u-a-e>
- 54 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/ebyende-ateskesin-ardindan-sukunet-saglandi/1892593>
- 55 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemen-ordusu-hudeydede-husilere-ait-iha-deposunu-vurdugunu-duyurdu/1891541>
- 56 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/husiler-beyda-ilinde-stratejik-bir-noktayi-ele-gecirdi/1889027>
- 57 <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemen-ordusu-cevf-ilinde-husilerin-kontrolundeki-el-hazm-kentini-kusatti/1890289>

- ⁵⁸ <https://www.middleeastmonitor.com/20200623-uae-backed-forces-call-for-self-rule-in-yemens-hadramout/>
- ⁵⁹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/yemenli-bakan-bae-destekli-silahli-gruplarin-hukumete-yonelik-darbesine-karsi-istifa-etti/1885230>
- ⁶⁰ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/husiler-israil-bae-kanaliyla-yemende-kendisine-ayak-basacak-yer-ariyor/1886374>
- ⁶¹ <https://www.middleeastmonitor.com/20200622-uae-backed-stc-in-yemen-secret-friends-with-israel/>
- ⁶² <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁶³ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/arap-birliginin-libya-ile-aldigi-kararin-bazi-maddelerine-4-ulkeden-itiraz-geldi/1887800>
- ⁶⁴ <https://www.haberturk.com/katar-hayir-kurumundan-yemenliler-yararina-bm-ye-2-milyon-dolarlik-yardim-2719405>
- ⁶⁵ <https://www.thenational.ae/world/mena/gaza-families-and-hamas-receive-qatari-financial-aid-1.1040047>
- ⁶⁶ <https://www.beinsports.com/en/fifa-world-cup-qatar-2022-the-countdown/news/qatar-fifa-to-host-pan-arab-football-tourname/1491056>
- ⁶⁷ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2904117&Language=en>
- ⁶⁸ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2901716&Language=en>
- ⁶⁹ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2901920&Language=en>
- ⁷⁰ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2901916&Language=en>
- ⁷¹ <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2901292&Language=en>
- ⁷² <https://www.kuna.net.kw/ArticleDetails.aspx?id=2901067&Language=en>
- ⁷³ <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/covid-19-sends-suicide-rates-up-in-kuwait-1.1593265399643>
- ⁷⁴ <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/kuwaiti-women-demand-equal-housing-citizenship-rights-1.1592999485767>
- ⁷⁵ <https://gulfnnews.com/world/gulf/kuwait/11-kuwaiti-government-agencies-employ-more-foreigners-than-citizens-1.72183404>
- ⁷⁶ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/15275/1197-More-Attract-Covid-19-Health-Ministry>

- ⁷⁷ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/15183/Tourism-Ministry-Discusses-Impacts-of-Covid-19-on-Tourism-Sector>
- ⁷⁸ <https://timesofoman.com/article/3016301/oman/government/hm-issues-orders-for-interest-free-loans-to-entrepreneurs>
- ⁷⁹ <https://gulfnnews.com/business/moodys-downgrades-oman-for-a-second-time-in-2020-as-oil-dips-1.1592968257882>
- ⁸⁰ <https://omannews.gov.om/NewsDescription/ArtMID/392/ArticleID/15064/Arab-League-Council-Discusses-Conditions-In-Libya-Renaissance-Dam-of-Ethiopia>
- ⁸¹ <https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterattendsArabmeetingonRenaissanceDam.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDlXLk6Rrj0ylReUQSpfCD%2bw%3d>
- ⁸² <https://www.bna.bh/en/ForeignMinisterstressesBahrainssupporttoEgyptsinitiative.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDsWqkDQvRE9mUGwzKWGr%2fH4%3d>
- ⁸³ <https://www.bna.bh/en/BahrainreiteratessolidaritywithEgypt.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDmfUP7fPoxlh9rBzCciQjSE%3d>
- ⁸⁴ <https://www.bna.bh/en/ShuraCouncilvoicesBahrainssupporttoSaudiArabia.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDuxAyXu4ypaC7Al1z%2fNx624%3d>
- ⁸⁵ <http://www.gdnonline.com/Details/826239>
- ⁸⁶ <https://coronavirus.jhu.edu/map.html>
- ⁸⁷ <https://www.bna.bh/en/TheNationalTaskforceforCombatingCoronavirushashighlightedmeasuresstakentomitigatethespreadofCOVID19.aspx?cms=q8FmFJgiscL2fwlzON1%2bDnPaNif276LZh%2boLhizoFXM%3d>
- ⁸⁸ <http://www.gdnonline.com/Details/826350>
- ⁸⁹ <https://www.moroccoworldnews.com/2020/06/307171/morocco-records-175-new-covid-19-cases-17-recoveries-in-24-hours/>
- ⁹⁰ <https://www.moroccoworldnews.com/2020/06/306682/morocco-emphasizes-importance-of-skhirat-agreement-for-libya-end-of-foreign-intervention/>
- ⁹¹ <https://www.mapnews.ma/en/actualites/politics/counterterrorism-usa-praises-moroccos-strategy>
- ⁹² <https://turkish.aawsat.com/home/article/2358566/avrupa'daki-fasli-gencler-in-yarisindan-fazlası-ayrımcılığa-maruz-kalıyor>
- ⁹³ <https://turkish.aawsat.com/home/article/2358646/cezayir-kovid-19-günlük-vaka-sayısında-rekor-artış>

- ⁹⁴ <https://mondafrique.com/algerie-la-guerre-total/>
- ⁹⁵ <https://www.aa.com.tr/en/middle-east/ex-algeria-premier-jailed-for-12-years-for-corruption/1888597>
- ⁹⁶ <https://www.theafricareport.com/31156/algeria-president-tebboune-already-reshuffles-the-government/>
- ⁹⁷ <https://www.worldometers.info/coronavirus/country/tunisia/>
- ⁹⁸ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12810601-president-kais>
- ⁹⁹ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12810345-ghannouchi-and>
- ¹⁰⁰ <https://www.tap.info.tn/en/Portal-Politics/12818931-tunisia-condemns>
- ¹⁰¹ <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/mayinlar-toplu-mezarlar-infazlar-libyada-hafterin-cekildigi-bolgelerdeki-ihlalleri/1890717>
- ¹⁰² <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/libya-ordusu-sirte-ve-cufrayi-parali-askerlerden-temizlemek-zorunluluk-oldu/1892375>
- ¹⁰³ <https://www.defenceturk.net/turk-katmerciler-firmasinin-zirhli-araclari-libyada>
- ¹⁰⁴ <https://www.dailynewssegypt.com/2020/06/22/court-sentences-13-to-life-imprisonment-in-nusra-front-case/>
- ¹⁰⁵ <https://www.egypttoday.com/Article/1/88982/Egypt-Spain-conduct-naval-exercise-in-Red-Sea>
- ¹⁰⁶ <https://www.hindustantimes.com/world-news/egypt-sudan-water-rights-a-matter-of-arab-security-league-says/story-mr9q780h5pKginUIDhRz7l.html>
- ¹⁰⁷ <https://www.egyptindependent.com/egyptian-pm-ministers-brief-sisi-on-latest-gerd-developments/>
- ¹⁰⁸ <http://english.ahram.org.eg/NewsContent/50/1201/372824/AlAhram-Weekly/Egypt/Gulf-states-back-Egypt-on-Libya.aspx>
- ¹⁰⁹ https://seekingalpha.com/news/3586682-libyas-largest-oil-field-held-alliance-of-libyan-rebels-russian-mercenaries?utm_source=thomsonreuters.com&utm_medium=referral
- ¹¹⁰ <https://oglinks.news/china/news/s-crude-demand-eases-amid-narrower-refining-margins-ample-stocks>
- ¹¹¹ <https://www.reuters.com/article/us-russia-oil-europe/urals-u-turn-as-europe-shuns-expensive-russian-oil-idUSKBN23X19I>
- ¹¹² <https://www.total.com/media/news/actualites/algeria-total-and-sonatrach-extend-their-partnership-in-liquefied-natural-gas>

- 113 <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade/news/hungary-will-be-purchasing-4-2-billion-cubic-metres-of-russian-gas-over-a-period-of-one-year-beginning-in-october>
- 114 <https://oglinks.news/mammoet/news/awarded-two-contracts-for-duqm-oil-refinery>
- 115 <https://oglinks.news/oman/news/weg-wins-refinery-contracts>
- 116 <https://www.latimes.com/world-nation/story/2020-06-26/abandoned-oil-tanker-off-yemen-danger-of-exploding>
- 117 <https://www.aa.com.tr/en/energy/oil/iran-launches-new-pipeline-to-reroute-oil-exports/29687>
- 118 <https://pgjonline.com/news/2020/06-june/investors-raise-796-billion-loan-for-adnoc-pipeline-deal>
- 119 <https://oglinks.news/opeconews/ge-ready-talks-iraq-generate-power-capturing-flared-gas-executive>
- 120 https://seekingalpha.com/news/3584964-bp-to-raise-production-from-oman-project-to-1_5b-cf-year-end-2020?utm_source=thomsonreuters.com&utm_medium=referral
- 121 <https://www.energymixreport.com/tripoli-residents-await-electricity-in-war-battered-libya/>
- 122 <https://english.mubasher.info/news/3658849/Egypt-upgrades-Giza-s-electricity-networks-with-EGP-436m/>
- 123 <https://www.reuters.com/article/us-saudi-economy-imf/imf-sees-sharper-than-anticipated-recession-in-saudi-arabia-idUSKBN23V1WG>
- 124 http://www.xinhuanet.com/english/2020-06/24/c_139162036.htm
- 125 [https://www.reuters.com/article/us-kuwait-saudi-oilfields/oil-output-from-neutral-zone-fields-to-resume-july-1-says-kuwaiti-official-idUSKBN23T230#:~:text=3%20days%20ago-,Oil%20output%20from%20Neutral%20Zone%20fields,July%201%2C%20says%20Kuwaiti%20official&text=KUWAIT%20\(Reuters\)%20%2D%20Kuwait%20and,official%20told%20Reuters%20on%20Monday.](https://www.reuters.com/article/us-kuwait-saudi-oilfields/oil-output-from-neutral-zone-fields-to-resume-july-1-says-kuwaiti-official-idUSKBN23T230#:~:text=3%20days%20ago-,Oil%20output%20from%20Neutral%20Zone%20fields,July%201%2C%20says%20Kuwaiti%20official&text=KUWAIT%20(Reuters)%20%2D%20Kuwait%20and,official%20told%20Reuters%20on%20Monday.)